

R., *Pabirci o Trogiru* 407. — ¹⁶ Andreis P., *Storia della città di Traù*, Split, 1909, 246; Babić I., *Prostor između Trogira i Splita*, Trogir, 1984, 173. — ¹⁷ Arhiv obitelji Garagnin-Fanfogna, Trogirska općina 11/X. — ¹⁸ Lucić I., *Povijesna svjedočanstva o Trogiru*, Split, 1979, I, 154. — ¹⁹ Fisković C., *O trogirskim mlinicama u povodu njihove namjene*, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1980/81, 6-7, 99-107; Slade Šilović R., *Nekoje...*, 9. — ²⁰ Postoji legenda o nastanku tog jezera, kao simbola tragičnog završetka posljednjeg člana obitelji koja je živjela u „dvorima“ koja su se nekoć tu dizala. Ivačić A., *Zlatno srce Gospe pri Moru — trogirski legenda*. Slične legende se navode i za ostala jezera. Ujević A., *Imotska krajina*, Zagreb, 1964. Ipak se pretpostavlja da je jezero nastalo prigodom potresa: „Adi 23 se intese eser sta a Trau tera in Dalmatia un teremoto teribile ha profundato un pezo di monte dove era sorto un lago di acqua dolce e che tegneria 50 galie e profondo pasa 17 in 18 lontian dila terra imia 7 e che tuto Trau andava la a veder a et tunc si ritrova eser Conte Alvise Barbarigo...“ Sanudo M., *Esposizione di rapporti fra la repubblica Veneta e gli Slavi meridionali*, I, 1496-1515, Venezia, 1863, 1; Babić I., *Prostor...*, 23. — ²¹ Arhiv obitelji Slade Šilović... „Pabirci“..., 373. — ²² Usmeno saopćenje franjevca o. Iva Sadrića. — ²³ Kraljević Lj. i dr. *Razvoj medicinskog studija u Dalmaciji. Medicinski studij u Kolegiju sv. Lazara u Trogiru 1806. do 1809. god.*, Split, 1984, 57. — ²⁴ Usmeno saopćenje Ivana Lučinog. — ²⁵ Arhiv obitelji Garagnin-Fanfogna, Trogirska općina 10/XII. — ²⁶ La Dalmazia, Cenni sul distretto di Traù, 1845, 9, 278. — ²⁷ S tim u vezi postoji jedna legenda na Drveniku Velikom. Jedan Drvenčanin je jednom prigodom spasio život nekom dostojanstveniku na austrijskom dvoru. U želji da mu se oduži, ovaj mu je obećao ispuniti neku želju, a za spomenutog Drvenčanina to bila je seoske čatrnje. Trogirski glasnik, 1985, 9-10, 11. — ²⁸ Arhiv Muzeja grada Trogira, Trogirska Zagora, 1938-1939. — ²⁹ Trogirska glasnik, 1986, 17, 8 (pretiskano iz „Novo doba“ 8. X 1930. i 28. X 1936.) — ³⁰ „Slobodna Dalmacija“, br. 11061, 27. X 1980.

Fani CEGA, Trogir

THE LOCATION OF THE FLOWING WATER DURING THE FIRST HALF OF THE 19TH CENTURY IN TROGIR AND THE SURROUNDING

Trogir was not rich with the water springs, specially his surrounding. The main water spring, called Dobrić, whose water was using for the drinking, and Ošljak, for the watering of animals, with the numerous wells with so called brackish („bočata“) water, which was not using for the drinking, were only what Trogir had in the first half of the 19th century. Surrounding fields used the water from already mentioned wells for watering, what was favorable to the development of the agriculture in the surrounding.

The part of comune on the sea-shore (beside Rogoznica), and the hinterland, used the water only from the pools, for the drinking and for the watering of animals. The cisterns were building in the second half of the 19th century.

The water-supply Trogir get in 1930., when the waterworks was building, and his surrounding in the period after the II World war. The hinterland and the islands Veli and Mali Drvenik even now, use the wreter from his cisterns and wells.

(Rad je primljen u Uredništvu 20. XII 1987. god.)

Jurica BAČIĆ, Dubrovnik

MAGISTER IVAN TROGIRANIN,

DUBROVAČKI KIRURG IZ DRUGE POLOVICE 14. STOLJEĆA*

Osmi decenij XIV st. je za našu medicinsku baštinu veoma značajan vremenski period. Veliko je vijeće u Dubrovniku 27. VII 1377. god. odlučilo i naredilo da se: „ni domaći ljudi ni stranci koji dođu iz okuženih mjesta ne smiju primiti u Grad ni na dubrovačko zemljište dok ne izdrže mjesec dana čišćenja na otoku Mrkanu i Cavtatu“.¹ Ovom odlukom o izolaciji zaraznih bolesnika, a i onih sumnjivih na zarazno oboljenje, Dubrovnik je stekao zavidan ugled i poštovanje glede ispravne organizacije zdravstvene službe i protuepidemijskih zaštitnih mjera u vrijeme dok još mnoge urbane sredine Sredozemlja i ne pomišljaju da na ovakav način unaprijede higijensko-epidemološki standard svog stanovništva.

Tih godina su u dubrovačkoj državnoj službi nekolicina liječnika, od kojih je znanjem i ugledom na prvom mjestu fizik magister Kristofan (magister Christophanus de Benevento, physicus).²

Sudeći po arhivskim dokumentima, više od četiri decenija (od 1360 do 1400) je on predano i na opće zadovoljstvo vršio svoj liječnički posao, brinući o zdravlju ne samo stanovnika Grada i Republike, već je odlazio da liječi ugledne osobe izvan Dubrovačkog područja, bilo pozvan bilo poslat odlukama i preporukama Senata, Kneza ili Malog vijeća.³

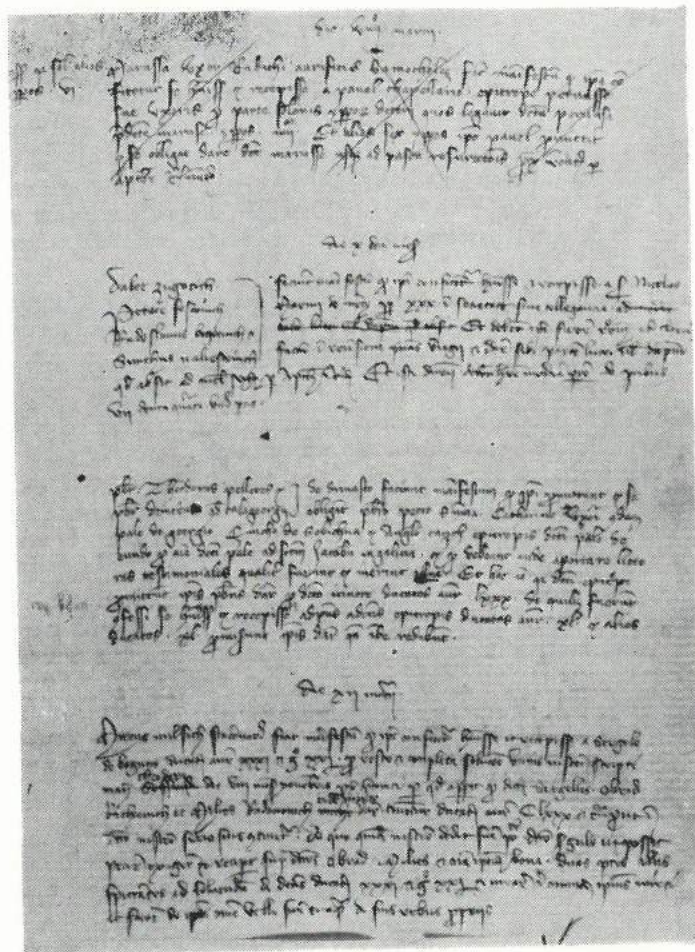
I dok su arhivska dokumenta koja se odnose na ovog uglednog liječnika fizika (a i na ostale liječnike koji tih desetljeća — 70-tih i 80-tih god. XIV st., žive i djeluju u Dubrovačkoj Republici) sadržajem ograničena mahom na njihove liječničke obaveze prema Vladi i stanovnicima Republike to se ne može reći za ona arhivska dokumenta i zabilješke vezana za ime magistra Ivana kirurga koji također tih desetljeća XIV st. živi i radi u Dubrovniku. Njegovo je prisustvo u Gradu zabilježeno u oko tridesetak arhivskih dokumenata po čemu se može zaključiti da je bio ugledna poštovana značajna i važna osoba u Dubrovniku zadnjih decenija XIV st.

Međutim, malo je arhivskih zabilježki iz kojih možemo točno procijeniti njegovo kirurško znanje i spretnost; njegovu medicinsku vrijed-

* Rad je saopšten na naučnom skupu „Povijest zdravstva u Dalmaciji“ povodom „180. obljetnice osnivanja prvog medicinskog studija u Hrvatskoj u Trogiru“ 12. X 1987. god. u Trogiru.

nost i umjeće. Mnogo je više zapisa i ugovora mahom trgovačko-pomorsko-brodarskog sadržaja i gospodarsko-poslovnog karaktera, čime prednjači i čime se razlikuje od mnogih liječnika koji su prije i poslije njega djelovali u Dubrovniku. Naravno da nije bio izuzetak, budući da znamo da su mnogi srednjovjekovni dubrovački liječnici imali razgrnate trgovačke i gospodarstvene poslove i veze, koje su im donosile znatnu materijalnu dobit, često mnogo veću nego što je bila državna godišnja plaća. O tome, o takovim medicinsko-trgovačkim poslovima i spregama ima podosta podataka u dokumentima dubrovačkog Historijskog arhiva, koji su do sada samo ovlaš spomenuti i zabilježeni u literaturi vezanoj za našu medicinsku prošlost i čini mi se da bilo od interesa time se jednom i šire pozabaviti.

Magistra Ivana, kirurga, Veliko vijeće 22. IX 1378. god. prima i potvrđuje u državnoj službi za slijedeću godinu.⁴

Slika br. 1. Ugovor Radiča Miloslavića i magistra Ivana Trogiraniina, kirurga (12. III 1375.)

Ovaj je šturi zaključak Velikog vijeća po mnogo čemu karakterističan za bolje poznavanje života i rada magistra Ivana. Naziva ga se Trogiraniin (de Tragurio) i po tome ćemo ga razlikovati od druge dvojice liječnika-kirurga također po imenu Ivan (magister Johannes de Moravio; magister Johannes de Papia) i koji također tih godina žive i rade u Dubrovniku⁵

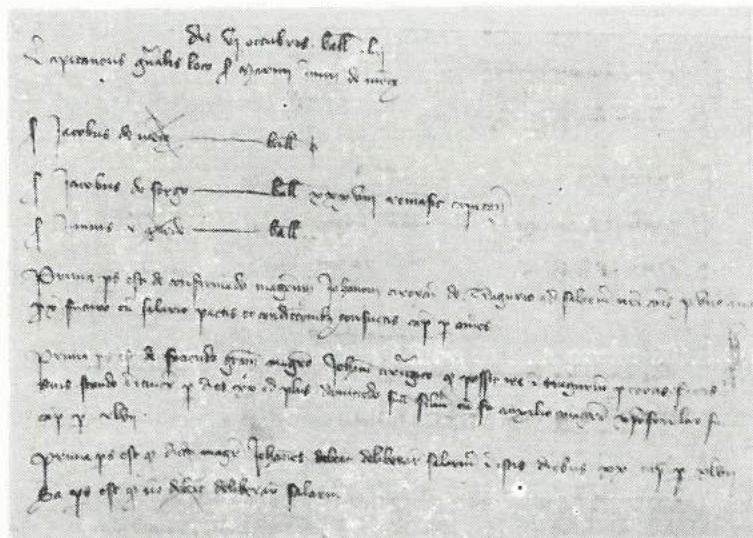
Iz činjenice da od 53 članova Velikog vijeća, za prijem u državnu službu kirurga magistara Ivana Trogiraniina, glasaju 50-torica, jasno je da uživa naklonost dubrovačke Vlade, a što znači i da ga od prije poznavaju i da je dobar stručnjak umješšan u svom kirurškom poslu. Dokumentat o točnom datumu njegova prijema u državnu službu nije sačuvan u Historijskom arhivu u Dubrovniku. Vjerojatno je tu u Gradu od pred nekoliko godina, bar sudeći po arhivskom spisu od 12. III 1375 god. Toga je dana u dubrovačkoj Kancelariji utanačen ugovor između Radiča Miloslavića i magistra Ivana Trogiraniina, kiruga, državnog službenika, iz kojeg je vidljivo da će Radič upravljati brodom magistra Ivana za slijedeću godinu dana (sl. br. 1).⁶ Po navedenom tekstu u ugovoru „magistar Johannes, cerusicus, de Tragurio, salariatus comunis“ može se zaključiti da je magister Ivan Trogiraniin dubrovački državni kirurg već te 1375. god., a vjerojatno i ranije. Kako nema arhivskog dokumenta ranijeg datuma (od navedenog), sigurno možemo tvrditi da je od te 1375. god. magister Ivan Trogiraniin, službenik dubrovačke Vlade u svojstvu državnog kirurga i da se bavi „puštanjem krvi, namještanjem iščašenja i kostoloma, otvaranjem apscesa, vršenjem trepanacija, a za vrijeme kuge i rezanjem bubona.“⁷

Da li je u Dubrovnik došao na poziv fratra Nikole Trogiraniina, opata samostana na Lokrumu, da li možda sua sponte ili na poziv i molbu dubrovačke Vlade, ostati će nepoznanica zbog toga što nema sačuvanog dokumenta iz kojeg bi se to moglo saznati. Zna se da su mnogi srednjovjekovni liječnici nudili svoje usluge i znanje dubrovačkom Senatu, da je Vlada često slala pisma i upustva svojim poslanicima ili sugrađanima koji su boravili, bilo diplomatskim obavezama bilo trgovačkim poslom, u nekom od gradova Sredozemlja (najčešće u gradovima i zemljama na Apeninskom poluostrvu), a da su poneki za liječnike primani u državnu službu i preporukom uglednijih osoba koje su djelovale u Dubrovniku ili do kojih je Senat mnogo držao.

Iz arhivskih dokumenata koji se odnose na šesti i sedmi decenij XIV st. saznajemo da u Dubrovniku živi i radi Misse Trogiraniin i njegov sin Matija i da posjeduju vinograde u blizini Grada, a i na otoku Kalamoti; saznajemo i to da Vijeće umoljenih 11. IX 1363 god. piše Knezu Trogirskom; da je još 1359. god. opat Lokrumskog samostana fratar Nikola Trogiraniin, koji u nekoliko navrata sređuje posjedničke poslove; i gospodarstvene interese Lokruma s dubrovačkim Knezom Ivanom Bonom (Johannes de Bona); da dubrovački trgovci i pomorci svojim brodovima često idu u Trogir; da se 23. VI 1367. god. u Malom vijeću zahvaljuje „onima iz Trogira“ i da mogu izvesti iz Dubrovnika 1 000 crijepova; da se u Vijeću umoljenih 8. III 1379. god. odlučilo poslati „naoružanu barku u Trogir“, itd.⁸

Po svemu ovome logično je da u Dubrovnik dolazi i da se prima u državnu službu kirurg Ivan Trogiraniin, koji je, ako ne prvi, a ono

među prvim od liječnika koji su iz jednog grada s naših jadranskih obala došli u Dubrovnik i tu, putem sačuvanih arhivskih dokumenata, ostavili dokaze svog prisustva i djelovanja.

Slika br. 2. U velikom vijeću se potvrđuje u službi za slijedeću godinu magistar Ivan Trogiraniin, kirurg (6. X 1379.)

U Velikom se vijeću 6. X 1379. god. magister kirurg Ivan, Trogiraniin ponovo potvrđuje u državnoj službi za slijedeću godinu, uz istu plaću, prava i dužnosti kao i ranije (sl. br. 2).⁹ Svi prisutni na sjednici, njih 52, glasaju za prijedlog, što znači da naš kirurg bez zamjerke obavlja i izvršava svoje kirurške obaveze i poslove.

Izgleda da je on jednako tako (ako ne i više) zauzet trgovačkim poslovima, jer se u arhivskim dokumentima često spominje baš u vezi trgovačkog i gospodarstvenog djelovanja.

Da posjeduje brod kojim trguje, prenoseći ulje, građevinski materijal, vosak itd. znamo otprije, po već spomenutom ugovoru između njega i Radića Miloslavića. Ovaj je ugovor zanimljiv i za naše bolje poznavanje higijensko-epidemioloških prilika onog vremena. Naime po napomeni u ugovoru da magister Ivan ne može poslati Radića tim brodom u VII i VIII mjesecu i riječne luke" možemo zaključiti da je to zbog toga što u tim krajevima (svugdje gdje su rijeke vode stajačice barušine itd. — op. aut.) hara malarija, pa se nenaviknuto ljudstvo, pomorci, mornari i putnici, brzo i lako razboljevaju od nepoznate i neizlječive bolesti, od koje je jedina prevencija izbjegavati, ne dolaziti u takove krajeve u ono godišnje doba kada malarična groznica vlada. A to su, zna se, sušni, vrući ljetni mjeseci.

Brod magistra Ivana Trogiraniina, plovi i prevozi trgovačku robu, vosak i građevinski materijal ne samo do naših luka t.j. uz istočne obale Jadrana, već i na njegovu zapadnu obalu. To znamo po ugovoru

od 18. VII 1375. god., kojim se Radić Miloslavić i četvorica „kumpanjona" obavezuju magistru Ivanu Trogiraniinu, da će otići njegovim brodom u Brindisi, da će prevesti 583 libre voska i 8 vreća „majure" itd.¹⁰

Da magister Ivan Trogiraniin ima žive i razgranate trgovačke poslove i interese u Dubrovniku, ukazuje nam nekoliko arhivskih dokumenata u vidu kancelarijski potvrđenih ugovora, iz kojih je uočljivo da je on samo u drugoj polovici 1375. god., prevezio i prodavao ulje, vosak i građevinski materijal iz Trogira u Dubrovnik, iz Dubrovnika za Apuliju, po Dalmaciji itd.¹¹

Izgleda da je u prvoj polovici 1376 god. svoj trgovački brod prodao, a kako se može zaključiti po arhivskom dokumentu od 26. V te godine, u kojem se navodi da „Divko de Sibocchin izjavljuje da je dao i ustupio jedan svoj brod s opremom koji je kupio od magistra Ivana Trogiraniina, kirurga, Radoju Radostiću i drugarima, da idu u Apuliju po drvo.¹²

Magister Ivan Trogiraniin ili kupuje novi brod, ili posjeduje još jednog, jer 7. X 1378. god. Đorđe Kardo i njegova četiri sudruga uzimaju na svoj rizik od magistra Ivana Trogiraniina jedan njegov brod s opremom procjenjenom na 90 perpera.¹³

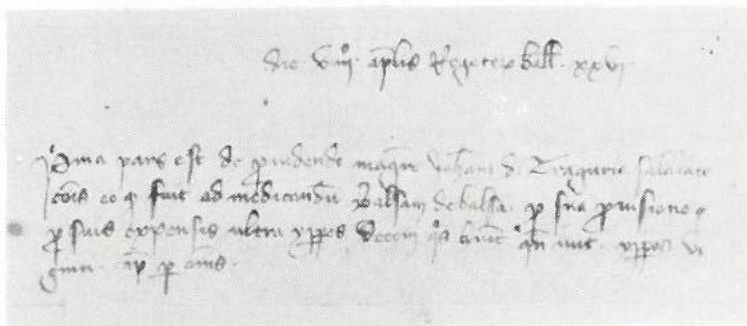
Ponekad u svojim trgovačko-pomorskim poslovima magister Ivan doživljava i neprijatnosti. Tako se u Malom vijeću 17. VIII 1379 god. odlučilo da se zabrani plovidba „patronu barke magistra Ivana Trogiraniina, kirurga, za neko vrijeme"¹⁴. To se, međutim, vjerojatno rijetko zbiva i od manjeg je značaja za našeg magistra. Naprotiv. Tih godina njegovi trgovački interesi i zarada rastu, svoje usluge nudi i naplaćuje mnogim zainteresiranim i, izgleda, mnogo su mu veći novčani prihodi od njegovih brodova i merkantilnih poslova, nego od kirurške državne službe. Tako mu napr., Malo vijeće 13. IX 1379 god. daje 10 perpera na račun usluga koje mu je učinio svojim brodom.¹⁵

Ponekad ga trgovački poslovi prisiljavaju da napusti Dubrovnik. To se može zaključiti po arhivskom dokumentu od 4. VI 1380. god., kada Veliko vijeće „dozvoljava magistru Ivanu Trogiraniinu da može zbog svojih poslova ići do Zadra tijekom čitavog VII mjeseca, bez prava na državnu plaću."¹⁶

Čini se da se na ovom putu nije dugo zadržao, jer već 31. VIII 1380. god. Veliko vijeće „potvrđuje magistru Ivana, kirurga iz Trogira, u državnoj službi za godinu dana, a pod uobičajenim uvjetima."¹⁷ Istog se dana potvrđuje u državnoj službi i Pavao brijač, a za plaću od 10 dukata i besplatan državni stan. Za našeg kirurga od prisutnih 63 člana Velikog vijeća glasa 51, dok za brijača njih 61. Da li možda zbog toga što kirurg Ivan Trogiraniin ne stiže sasvim zadovoljiti svoje kirurške obaveze, jer je podosta zauzet svojim trgovačko-pomorskim poslovima?

Međutim, da je u svom kirurškom poslu i umjeću spretan i priznat i cijenjen, ukazuje nam zaključak u Vijeću umoljenih od 9. IV 1381. god., kada Senat jednoglasno „odlučuje da se magistru Ivanu Trogiraniinu, državnom službeniku, za to što je išao liječiti Balšu Balšića, dade za plaću i njegove troškove pored 10 perpera koje je dobio, još 20 perpera" (sl. br. 3)¹⁸

Da je njegov boravak na dvoru zetskog vladara Balše Balšića bio uspješan, može se indirektno zaključiti po jednom drugom arhivskom dokumentu. Veliko vijeće je 12. V 1385. god. bilo riješilo da se pošalje „jedan fizik gospodinu Balši koji je te godine umro”.¹⁹ To bi moglo značiti da je ovaj vladar imao koristi od posjete i liječenja magistra

Slika br. 3. Veliko vijeće nagrađuje magistra Ivana Trogiraniina, kirurga, što je išao liječiti vladara Balšu (9. IV 1381.)

Ivana Trogiraniina, ako ne dugotrajne, a ono bar privremeno.

Čini se da je naš magister u svoje trgovačke poslove uključio i sina Mihovila, pa je sada, za pretpostaviti, njihovo gospodarstveno-pomorsko djelovanje postalo još bogatije i raznovrsnije. Malo vijeće naima 5. VI 1380. od. donosi odluku da se „nagradi Mihovil, sin magistra Ivana, kirurga iz Trogira, zato što je naplatio carinu”.²⁰

Poslije 1380. god. nema arhivskog dokumenta kojeg bi se moglo zaključiti da je magistru Ivanu Trogiraniinu, produžen, potvrđen ugovor o daljnjoj državnoj službi u Dubrovniku.

Zna se da su se ugovori između Vlade i pojedinog liječnika redovito obnavljali jednom godišnje, rjeđe svake druge godine, a i da se tako, putem tih ugovora, ma kako šturi bili sadržajem, može pratiti rad tijekom vremena određenog magistra, bilo kirurga, bilo fizika, bilo brijača. Čim se ne registrira jednogodišnji ugovor između Senata i liječnika, znači ili da je ovaj napustio Grad i službu, ili se nešto vrlo ozbiljno dogodilo, pa je daljnja suradnja i uzajamna obaveza Vlade i liječnika definitivno prekinuta.

O magistru Ivanu Trogiraniinu raspravlja Veliko vijeće 30. VI 1381. god. i „dozvoljava mu da u vezi svojih poslova može poći za 15 dana bez prava na plaću pod uvjetom da ako se u tom roku ne vrati zavisu o volji Vijeća da ga primi ili ne primi u svoju službu”.²¹

Iako se već 29. VIII vratio, naslućuje se mogućnost njegovog odlaska iz državne kirurške službe. Da li to sada znači da namjerava otići iz Dubrovnika i prestati se baviti kirurgijom, ili je vremešan, pa svoje trgovačke poslove prepušta sinu Mihovilu, a više nije u snazi i fizičkoj mogućnosti zadovoljiti i izvršavati svoje kirurške obaveze, ostati će nepoznanica.

Kako objasniti odluku u Malom vijeću od 26. XI 1381. god., kojom je „potvrđeno magistru Ivanu Trogiraniinu, kirurgu, da može boraviti

u Gradu vršeci po običaju svoju službu s uobičajenom plaćom do kraja slijedećeg II mjeseca ako tako bude volio.”²²

Najvjerojatnije je star i umoran, a Dubrovčani mu iz poštovanja i ugleda kojeg uživa izlaze u susret i udovoljavaju njegovu traženju, pa utanačuju s njim neuobičajen ugovor o produžetku državne službe za samo tri slijedeća mjeseca.

A možda on odlazi iz Dubrovnika i vraća se u svoj Trogir, uz prijateljski rastanak s Gradom u kojem je 10-tak godina uspješno i korisno djelovao. Njegov će rad i liječničke obaveze vjerojatno preuzeti i nastaviti jedan drugi liječnik iz Trogira, magistar Jakov, fizik, jer, 7. IV 1382. god. Senat ovlašćuje „Martola Tudizića da primi u službu Jakova, fizika, koji boravi u Trogiru, za slijedeću godinu s plaćom od 250 dukata i kuću za stanovanje. Ako ne bude htio doći za jednu godinu da ga može primiti u službu za dvije godine a za istu plaću za svaku godinu” (sl. br. 4).²³ Kažem vjerojatno, jer se u arhivskim dokumentima kasnijeg datuma od ovog na početku 1382. god. ne susreće ime magistra Jakova, pa ne znamo da li je on došao u Dubrovnik. Kako nema više ni spomena ni imena magistra Ivana Trogiraniina, ni u knjizi Testamenata, ni Diversae Cancelariae, a ni Dabita notariae, niti u zapisnicima svih triju dubrovačkih vijeća, može se pretpostaviti da je otputovao iz Dubrovnika i negdje drugdje (zašto to ne bi bilo u njegovu Trogiru?) dočekao svoj fizički kraj.

Po onome što je o njemu ostalo zabilježeno u arhivskim dokumentima, po zapisima o njegovim bogatim i razgranatim trgovačkim poslovima s jedne strane i o njegovim kirurškim vrijednostima i sposobnosti s druge strane, možemo zaključiti da se svojim radom, djelom i ponašanjem uzdigao i izdvojio iznad sredine i vremena u kojem je živio. U svakom slučaju zaslužuje poštovanje i nakon više od 600 godina od smrti.

LITERATURA

- ¹ Liber viridis, Historijski arhiv u Dubrovniku (HAD); cap. 49, f. 78.; Grmek M. D., *Le concept d'infection dans l'antiquité et au moyen age, les anciennes mesures sociales contre les maladies contagieuses et la fondation de la première quarantaine à Dubrovnik (1377)*, JAZU, Rad, knjiga 384, Zagreb, 1980, 50-51. — ² Bačić J., *Magistar Kristofor-fizik (prva liječnička mirovina u starom Dubrovniku, 1399. god.)*, Liječ. vjes., Zagreb, 1968, 2-3, 108. — ³ Reformat. (HAD), 28, 111. — ⁴ Cons. majus (HAD), 24, 224. — ⁵ Monumenta regusina, IV., 237, 241, 258.; Div. canc., 24, 162, 164. — ⁶ Div. canc. (HAD), 24, 17. — ⁷ Jeremić R., Tadić J., *Prilozi za istoriju zdravstvene, kulture storag Dubrovnika*, II, Beograd, 1938, 143. — ⁸ Monumenta regusina, III, 50, 69, 283, 7, 37, 244-245; Monumenta regusina, IV, 1, 95, 183; Cons. rogat., 24, 35. — ⁹ Cons. majus (HAD), 24, 224. — ¹⁰ Div. canc. (HAD), 24, 54. — ¹¹ Idem, 24, 61, 76, 92. — ¹² Ibidem, 24, 146. — ¹³ Debit. not. (HAD), 8, 121 bis. — ¹⁴ Monumenta regusina, IV, 237. — ¹⁵ Idem, 241. — ¹⁶ Cons. majus (HAD), 24, 232'. — ¹⁷ Idem, 24, 234. — ¹⁸ Cons. rogat. (HAD), 24, 158. — ¹⁹ Jeremić R., Tadić J., op. cit., 17. — ²⁰ Cons. minus. (HAD), 24, 103'. — ²¹ Cons. majus. (HAD), 24, 18'. — ²² Cons. minus. (HAD), 24, 201'. — ²³ Cons. rogat. (HAD), 25, 12.

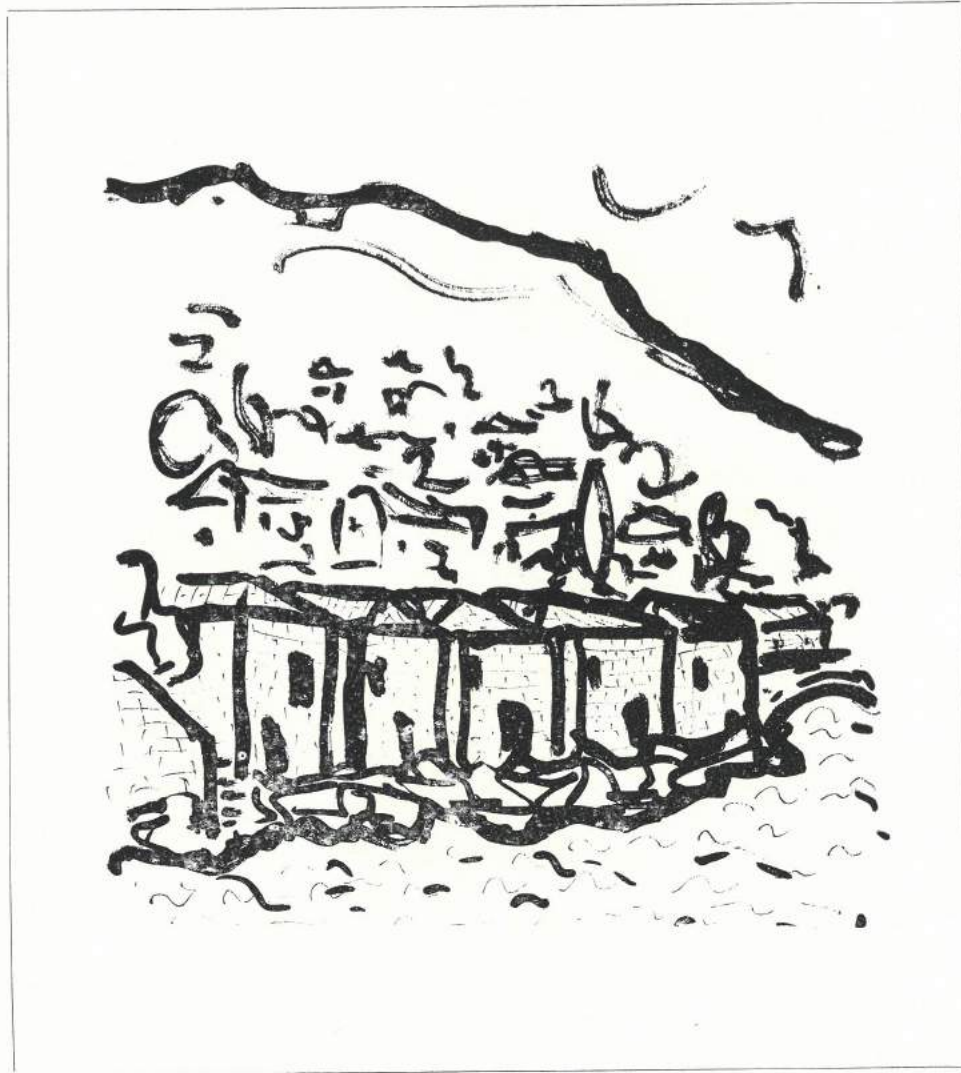
Jurica BACIC, Dubrovnik

MAGISTER JOHANNES DE TRAGURIO
PHYSICIAN FROM SECOND HALF XIV-th CENTURY IN DUBROVNIK

The Author shows on documents from Historical Archiv in Dubrovnik. The documents are from the second part of XIV century in Dubrovnik's Republic and they are connected with the name of magister Johannes de Tragurio, cerusicus (surgeon). He was not only a good physician also a good merchant.

In the Article the Author also write about the hygienicepidemiologic and sanitary life in Dubrovnik in this period of XIV century.

(Rad je primljen u Uredništvu 20. XII 1987. god.)

Jurica Bačić: Dubrovački lazareti

Original scientific paper
UDC 725:51/497.1 „16“-„19“

Duško KEČKEMET, Split

PROJEKTI OBNOVE BOLNICE U SPLITU U 19. STOLJEĆU*

U Splitu je već tijekom 17. i 18 stoljeća postojalo nekoliko zgrada što su služile svrsi civilne i vojne bolnice, ali ni jedna nije, koliko nam je poznato, građena baš u tu svrhu, nego su samo prilagođene bolničkim potrebama. Civilne bolnice, ili točnije hospiciji, od kojih je najduže služio toj svrsi onaj sv. Duha, bili su više skloništa za bolesne i onemoćale siromahe, tj. ubožnice, nego bolnice s organiziranom zdravstvenom službom kao u 19. stoljeću. Uz hospicije-bolnice, ili neovisno od njih, postojala su i nahodišta za napuštenu djecu.¹

U Splitu je relativno rano pod kraj 18. stoljeća sagrađena bolnička zgrada kao gradska civilna bolnica, po principima tadašnje organizirane javne zdravstvene službe. Kao takva bila je, uz one u Zemunu (1775) i u Ljubljani (1782), prva na našem tlu. Gradnju te prve gradske bolnice zahvaljujemo Splićaninu Ant i E r g o v c u, koji je u tu svrhu 1783. god. oporučno ostavio „ubozima ovoga grada“ tisuću zlatnih cekina, a njegova braća Petar i Frane ostvarila su njegovu želju, priloživši još tri tisuće cekina za dovršenje gradnje i opremu bolnice. Bolnica je sagrađena, odobrenjem generalnog providura Dalmacije, na zemljištu što ga je ustupila Općina unutar bastiona Corner, koji tada više nije služio obrambenoj svrsi, jer je turska opasnost bila minula. U njoj se moglo smjestiti čak 200 bolesnika.²

Prvotna zgrada gradske bolnice u Splitu imala je tri krila sastavljena u obliku potkove, a sastojala se od prizemlja i prvog kata. U središtu je bilo dvorište sa cisternom, koje je s južne strane zatvarao običan zid s ulaznim dvorišnim vratima. To je u početku bio i ulaz u bolnicu. Imala je 18 soba. U lijevom prizemnom krilu bilo je nahodište, u srednjem ludnica, u desnom mrtvačnica, kupatilo (s kaminom) i uprava bolnice. Nužnici su bili u vrtu izvan zgrade. Bolničke sobe kirurgije i bolesti bile su na prvom katu kao i sobe za operacije.³ Najveći broj bolesnika u bolnici bili su sifilitični bolesnici, točnije bolesnice, zbog čega je boravak u bolnici ostalim građanima bio uglavnom odbojan.⁴

Prema podacima splitskog liječnika i preporodnog rodoljuba dr Ant e K u z m a n i ć a, koji je 1871. god. objavio knjižicu o zakladi i osnutku bolnice, pretpostavlja se i autor projekta te prve bolničke zgrade: „I potom (piše K u z m a n i ć) P e t a r K u r i r, Splićanin, javni vištak,

* Rad je saopšten na naučnom skupu „Povijest zdravstva u Dalmaciji“ povodom „180. obljetnice osnivanja prvog medicinskog studija u Hrvatskoj u Trogiru“ 12. X 1987. god. u Trogiru.